

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Այս Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹԻՒ

ՄՇԱԿ

ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԴՐԻ

«Մշակ» տարեկան գինը թէ՛ Ռուսաստանում և թէ՛ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տասն
և մէկ և տասն ամսականը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսականը՝ 8 ռ., եօթ ամսականը՝ 7 ռ., վեց ամսականը՝
6 ռ., հինգ ամսականը՝ 5 ռ., չորս ամսականը՝ 4 ռ., երեք ամսականը՝ 3 ռ., երկու ամսականը՝ 2 ռ., մի
ամսականը 1 ռուբլի:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան և Բարձրագույն փողոցի անկիւնը:
Ուրիշ քաղաքներից պէտք է գրել այս հասցեն. ТИФЛИСЪ, редакция „Мшакъ“, իսկ
արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien „Mschak“.

Յայտարարութիւնները ընդունվում են թէ՛ հայերէն, թէ՛ ռուսերէն և թէ՛ օտար լեզուներով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազատարարը. — ՆԵՐԿԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Աշ-
խարհագրական հայրենասիրութիւն. Դաւան ճշ-
մարտութիւններ. Նամակ երեսնայ. Նամակ
Բազուկ. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ
Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ՍՏԱՆԲՈՒԼԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խաղաղ. Զինատան և պետու-
թիւններ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին
լուրեր. — ՀՅՈՒՍԿԻՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՐ. Բանաստեղծը և Ներսիս:

Ա. Զ. Ա. Ս. Ա. Ր. Ա. Ր. Ա. Ր.

Վաղը, օգոստոսի 16-ին, Մոսկվայում
պէտք է տեղի ունենայ Ալեքսանդր II
կայսրի արձանի բացումը: Վաղը ամբողջ
Ռուսաստանը իր համակրութեան անկեղծ
զգացումները պէտք է արտայայտի այն
նշանաւոր մարդուն, որի անունն արդէն
անմահացել է պատմութեան մէջ և որի
վերաբերմամբ պատմութիւնն արտասանել
է իր արդար վճիռը՝ յատկացնելով նրան
«Ազատարար» վեհ անունը: Նիւթական ար-
ձանը շատ քիչ տեղերի պէտք է աւե-
լացնի այն պսակին, որ Ռուսաստանի
ամբողջ սերունդների երախտագիտութիւն-
ը Տիւնիսի և այդ հռչակաւոր թագաւորի
համար, բայց նա շօշափելի կերպով պէտք
է ցոյց տայ օտարներին, թէ ինչ էր ռուս
ժողովրդի համար այն վեհապետը, որ
մի անգամ մտքում դնելով ազատել ամե-
թալի ճորտութիւնից 23 միլիոն ա-
հաբնի ամբողջ և տեսնելով իր չորս կող-

մը սոսկալի դիմադրութիւն, արտասանեց
այս նշանաւոր խօսքերը. «Եթէ այդ մար-
դիկ մտածում են վախեցնել ինձ իրանց
փորձերով, շատ սխալվում են. ես այնքան
խորը համոզված եմ իմ յարուցած սուրբ
գործի ճշմարտութեան մէջ, որ ոչ ոք չէ
կարող կանգնեցնել ինձ՝ դուռն բերելու
այդ գործը»:

Եւ 1861 թ. փետրվարի 19-ի մանի-
ֆէստով Ալեքսանդր II գլուխ բերեց այդ
սուրբ գործը, իսկ մարտի 5-ին արդէն
ճորտութիւնն այլ ևս գոյութիւն չուներ
Ռուսաստանում: Եւ այդ օրը՝ որի նմանը,
ինչպէս ասում է մի գրող, ոչ միայն Ռուս-
աստանի, այլ և համաշխարհային պատ-
մութեան տարեգրութիւններն մէջ շատ
քիչ է եղել, դարձաւ մի նոր դարեշրջան,
որից սկսվեց մի նոր, թարմ կեանք, վե-
րածնութիւն, որին յաջորդեց վերանորո-
գւել ընթացիկների մի ամբողջ շարք՝ ըն-
թացիկներ, որոնց շնորհիւ միայն Ռուսաս-
տանը մտաւ կուլտուրական ազգերի շար-
քը... ճորտութեան ջնջման մեծ ակտը
որով 23 միլիոն ժողովուրդ ստացաւ անձ-
նական ազատութիւն և մարդկային իրա-
ւունքներ, անխուսափելի կերպով առաջ
բերեց այն մեծ ընթացիկներ, որոնց նպա-
տակն էր ջնջել վարչական կամայականու-
թիւնը, հաստատել օրինականութիւնը,
հիմնել անկախ, անաշու, արդար դատա-
ստան, հաւասարեցնել ամենքին օրէնքի
առաջ, մասնակցել տալ հասարակական

տարրերը կառավարութեան մէջ, վերա-
ցնել մարմնական պատիժը, ընթացիկներ, ո-
րոնք կազմում են Ալեքսանդր II-ի 25-ա-
մեայ թագաւորութեան փառաւոր շը-
ջանը...

Դեռ 1880 թ. փետրվարի 19-ին, պե-
տական խորհուրդը՝ մեծ իշխան Կոնստան-
տին Նիկոլայեւիչի բերանով արտայայտե-
լով Ալեքսանդր II-ին, նրա 25-ամեայ դա-
հակալութեան տօնի առիթով, հայրենիքի
անսահման երախտագիտութիւնը, ասաց.
«Ներկայ թագաւորութեան ժամանակ կա-
տարված վերանորոգութիւնները և բա-
րեփոխութիւնները, որոնք կենդանացրին
պետութեան ամբողջ կազմը, հանդիսա-
նում են արդիւնք այն անսպառ օրոյցի, որ
Նորին Կայսերական Մեծութիւնը տա-
ծում է զէպի Ռուսաստանը և այն ան-
խնձ հոգացողութեան, որով նա վերա-
բերվում է իր ժողովրդի բարեկեցու-
թեան... Կիւղացիներին ազատ քաղաքա-
ցիական իրաւունքներ շնորհելը, հրապա-
րական և ամենքին համար հասարակ
դատաստան մտցնելը ուրիշ շատ բարենո-
րոգութիւնների և օրէնսդրութիւնների
հետ միասին տուին մեր հայրենիքին նոր
կեանք. Ռուսաստանը հասունացաւ և զար-
գացաւ...»:

Եւ ահա՛ այդ հասունացած և զարգա-
ցած Ռուսաստանն այսօր մի անգամ ևս
արտայայտում է Ազատարար Կայսրին իր
սէրը, յարգանքը և անսպառ համակրու-
թիւնը:

Հայ ժողովուրդը՝ որ Ռուսաստանի միւս
հպատակ ազգերի հետ վայելում է Ալեք-
սանդր II-ի ընթացիկները, այսօր միացնում
է իր անկեղծ զգացումները միմյանու
մարդկանց զգացումներին: Եւ «Մշակը»
պարտք է համարում հայոց հասարակու-
թեան այդ զգացմունքների թարգման լի-
նել՝ Ազատարար Կայսրի արձանի բացման
հանդիսաւոր օրը...

ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՏԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տարիներս Կ. Պոլսի գրադէաների
համար շատ սիրելի առարկայ է դարձել պար-
ձնեալ իրանց սեփական, այսինքն՝ բաժնորարար

նեմ, որ նա մեծ էր՝ չը նայած իր բոլոր մեղ-
քութիւններին. դատի օրը, այն օրակին, երբ
բացվում էր նրան կանխելու պատրաստ գերեղ-
մանը, դատարանի պատերին անդամ ստանում
էին նրա պերճախօսութեան եռանդից ու փայ-
լից և ես տեսնում էի, թէ ինչպէս նրա ձօն
ցում սնված օճը (լօրը Պլանկետ) ցնցվում էր
նրա հայեացքների տակ և ինչպէս այն դեմ, որ
դատաւարներ էր նրան (լօրը Նորբերի) գու-
նաթափվում էր և դողում իր բազկաթոռի վրա:

Եւ մի կերպ ճառը հետեւեալ խօսքերով. «Մի-
լորդներ, դուք անհամբերութեամբ սպասում էր
ձեր դո՛նին: Այն սարսափներից, որոնցով դուք
չըրջապատել էր ինձ, դեռ երակներումս չի սա-
ռել արինս, որին դուք այդքան ծարաւ էր,
և մի քանի ժամից յետոյ նա վրէժ է հայցելու
երկնքից: Բայց մի փոքր ևս համբերեցէ՛ք: Ինձ
մնում է ստել միայն մի քանի խօսք: Ես իշ-
նում եմ իմ ստուր և համբ գերեզմանը, կեան-
քիս արեւը գրեթէ խաւարել է արդէն: Հայրե-
նիքիս սիրոյ համար ես անձատկում եմ այն ա-
մենից, ինչ որ քաղցր էր ինձ համար այս կեան-
քում, անձատկում եմ հոգուս կուրքի հետ, իմ
քնքշող զգացմունքների առարկայի հետ: Իմ ճա-
րակը: Բաժանվելով այս աշխարհից, ես միայն
մի բան եմ խնդրում, — որ լուսնի մասնակի
իմ անունը: Թող ոչ ոք տապանագիր չը գրի
իմ գերեզմանի վրա. նրանք, որոնց յայտնի են
իմ վարմունքների չարժանութիւնները, չեն համար-

առաջադիմութեամբ: Այդ նախաձեռնի դերով
ամբողջ աշխարհին հիացում պատճառելու հա-
մար, նրանք ունեն մի միջոց. շատ շատ համե-
մատում են Կ. Պոլսի թիֆլիսի հետ և, ինչ ա-
սել կուզի, գտնում են որ ամեն պանծալի ա-
ռաւելութիւն Կ. Պոլսի կողմն է: Ռուսաստանը
մի անգամ հօտտաւ են անուանել պոլսեցիներին,
և ահա այդ վերաւորանքը չէ մոռացվում. վրէժ
առնելու համար նրանք ամեն տեղ, ամեն հան-
գամանքների մէջ դրաւատում են իրանց առա-
ւելութիւնները: Ռուսաստանը շատ են յետ մը-
նացել պոլսեցիներից, մենք ծանօթ չենք հայկա-
բանութեան, մինչդեռ բաժնորարար Կ. Պոլսի
հայերէնագիտութեան դրախտ է. մեր գրածները
դատարկ բաներ են, մինչդեռ Կ. Պոլսի ունի
գրողների մի ահալին բազմութիւն, և դրանց
գովելու, բեկաւմներ անելու համար պոլսեցի
չափ ու սահման չը դիտէ թէ Բաժնորարար Կ. Պոլսի
հայերէնագիտութեան մեջ անուանում են ստիպի-
մենք չենք առել իրաւականութեան համեմ ու հոտը
և դեռ երկար ևս պիտի աշխատենք կարմիր ուղեմա-
նիքի մայրաքաղաքում ապրողներին, որպէս զի
արժանանալ նրանց հաւատարմելու բախտին:
Բանը այնտեղին հասաւ, որ դրական դատար-
կութեամբ բարձրահանգի անուն վաստակած Կ.
Պոլսի չէ հաւանում նոյն իսկ թիֆլիսի Հայոց
Հրատարակչական ընկերութիւնը: «Մշակ» մէջ
տպված է թիֆլիսից գնացած մի տիկնոջ վկա-
յութիւնը, որից երևում է թէ Հրատարակչական
ընկերութեան այս տարի հրատարակած բոլոր
գրքերը ոչինչ բաներ են. մի հատ միայն լաւ բան
է տպվել — Եփեսոսի թարգմանութիւնը, այն է
կատարել է մի պարսկահայ: Նշանակում է որ
ռուսահայերը ոչ մի բանի մէջ որ և է առաջա-
դիմութիւն չեն ցոյց տալիս:

Պատասխանել պոլսական այդ անհեթեթ սնա-
պարծութեան, կը նշանակէր վարակել պոլսա-
կան հոտաւորեան քամիներով: Սեղ համար ու-
շադրութեան արժանի այն աշխարհագրական
հայրենասիրութիւնն է, այն բաժնորարար ան-
միտ ինքնագովութիւնը, որի մէջ պոլսեցի գրող-
ները միայն պոլսեցիները, այնքան մեծ միջնա-
րութիւն են գտնում: Ինչն ըստ ինքեան դա մի
շատ խոշոր փառք է, որ ցոյց է տալիս, թէ Կ.
Պոլսի հայ գրողները չեն կարողանում դուրս գալ
հոտաւորեան կախարակաւ շրջագծից: Դա-
տարկ պարծենկոտութիւնը մտաւոր քարացման
անօխտելի նշան է: Խորհուրդ եմք տալիս բա-
ժնորարար մեր եղբայրակիցներին լինել փոքր

ձակիլ այժմ պաշտպանել իմ արածները, իսկ
եւ չեմ ուզում, որ այդ շարժառիթների վրա
արատ գցեն նախապաշարմունքները կամ ագի-
տութիւնը: Թող իմ նշանաւոր վայելելի խա-
ւարի և լուսնի մէջ: Թող իմ յիշատակում մո-
ռացութեան տրվի և թող իմ գերեզմանը, ա-
ռանց տապանագրի մնայ, մինչև որ ուրիշ ժա-
մանակներ և ուրիշ մարդիկ ընդունակ կը լինեն
դատել իմ մասին անաշու կերպով: Երբ որ
իմ ազգը իր տեղը կը գրաւի ուրիշ ազգերի
չարքում, այն ժամանակ միայն, ոչ երբեք ա-
ռաջ, կը գրվի իմ տապանագիրը: Եւ վերջապէս
իմ անկեղծ:

Կարգային դատաւիճիւր, որի հիման վրա
նոյն օրը գիշերվում ժամի 1-ին, Ռոբերտ Էմմէ-
ալին պէտք է կայանաւոր հանէին, իսկ յետոյ
գլխաւորէին: Ներկայեան ժամի 11-ի մօտ Էմմէ-
ալին նորից տարան բանտը: Զանապարհին նա
մի քանի քանի անգամ անգամ անգամ անգամ
կայանաւոր կանգ առաւ բանտի մօտ և, գլխա-
ւոր իր բարեկամներից մէկին, որ կանգնած էր
վանդակագլուխ յետին, ասաց. «Վաղը ինձ կը
կախեն»: Կախնի: վերջին ժամերին տարան հան-
դիստ չէին տալիս: Նրան կառնով տարան քա-
ղաքից դուրս տաւն միջին հեռու, վախճալով,
թէ մի գուցէ ապագաները բռնի կերպով ա-
դատեն նրան բանտից: Այդ ժամանակ միայն
մի մարդակեր պահապան ազատեց նրան շղի-
ններից, որոնք այնքան անգամ կերպով չէին
կապած, որ արեւն էր հոտում նրա խեղդալիւր-
ված անդամներից: Նոյն պահապանը նրան ու-
տելու բան տուեց, որովհետեւ առաւօտեան ժա-

Բ. Ա. Ն. Ա. Ս. Ի. Ր. Ա. Ն.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵՐ ԵՒ ՀՆԵՐՈՍԸ

(Իրանական սարսափների հաբեւորման և աւելթում)

IV

Դատը սկսվեց առաւօտայ ժամի 10-ին: Նրբ
դատաւարը յայտնեց իր ճառի մէջ, թէ դա-
ւադրութիւնը իբր լսի մի առիթ էր դարձել իր-
լանդացիների՝ զէպի իրանց թագաւոր տաճած
սիրոյ աւելի զգալի արտայայտութեան համար,
Ռոբերտ Էմմէալի պատասխանի դրան կարգապ
մի բանի պրակներն այն հրովարտակից, որ նա
դրել էր ժամանակաւոր կառավարութեան ա-
նուանից, օրինակ, թէ «Այսուհետեւ արգելվում է
իրանական հողի վրա գործ դնել մտրակի պա-
տիժ և տանջանք, որոնք չեն կարող նորից մեղա-
վել ոչ մի պատրաստակով և այլն: Յետոյ խօ-
սեց մի իրանդացի դարձելի դաւաճան՝ ապրա-
տամբական կուսակցութեան նախկին անդամ
լօրը Պլանկետ, որ իբրեւ պաշտօնական մե-
ղադրող վերաւորական խօսք չը մնաց, որ չը
թափէր Ռոբերտ Էմմէալի գլխին: Այն ժամա-
նակ Էմմէալ վեր կացաւ և իմանալով, որ իրան
սպասում է անխուսափելի և վերահաս մահ,
արտաստանեց պաշտպանողական ճառ, որ մինչև
այժմ էլ անգիր գիտենք բոլոր իրանդացիք: Նա
ասաց. — Եթէ նա իմանար, որ մեղադարար ճա-

ինչ լուրջ, և հասկանալ որ սեփական խնամքի մէջ կուգի դառնալ և իրանից դուրս ոչ մի բան չը ծանալիք՝ եթէ մեզք է աւելի դարգացած ազգերի համար, հազարապատիկ դատաւարտելի, վերահասարակ պիտի լինի մի խեղճ հասարակութեան համար, որին ոգևորող միջնամակը սուրբաների մայրաքաղաքն է իր բարոյական անմարբութեանը...

ԳԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

II

Ահա թէ ինչ ներսած չըջանի արտադրութիւններ են մեր քարածրագրին ուսում ստացած» երկրաւարները: Ինչ կարելի է, ուրեմն, պահանջել նրանցից: Արթիկ այդ բոլորից յետոյ դարձանալի է, որ նորաւարտ բժիշկը զուրկ է միանգամայն որ և բարձր իդէալից և անճանաչող իր ընչասիրական ծարաւ յաղեցնելուն: Իրաւաբանը կամ ներկայացնում է Է. Օմէլչիօի «Գիւղական փաստաբանի» տիպարը, կամ՝ հոստոսած լինելով համալսարանում «քաղաքական տնտեսութեան», հանգստութիւն չէ գտնում Մարքսի ու Լատարի դափնիները, բնադէտը չոր ու ցամաք պետանդ է՝ կտրված բուրդով իրական կեանքից, բայց մի և նոյն ժամանակ իրան Բիւֆֆոնից և Գարվինից ցածր չէ դասում: Սրանից յետոյ ժող է պահանջել, որ այս պարունները գործեն, ժողովրդի մէջ մտնեն, նրա ցաւերը դարձանեն՝ դա միայն ծիծաղ կը յաւրցանէ:

Ինչպէս մտնեն նրանք այն անձանի մէջ խաբէր, որտեղ կարող են բուրդով իր կրօնը, անհետանալ: Ինչպէս ուսուցանեն ժողովրդին, քանի որ բուրդով ծանօթ չեն նրան, նրա ձգտումներին, չը գիտեն նրա լեզուն... բայց տեսէք, այդ պարունները սիրում են, թէ առանց լեզու գիտնալու էլ կարելի է գործել, ուսումնասիրել: Կամ թէ՛ լեզու չը գիտնալը չէ նշանակում, որ նրանք կորուստ են հայկական կեանքից, նրա երկայնքների հետ ծանօթ չեն: Սակայն մենք կասնք, որ նրանք չարաչար սխալվում են, կեանք ուսումնասիրել կարելի է կամ ապրելով ժողովրդի մէջ, կամ կարգաւոր նրա մասին գրաւածքներ: Բայց մեր պարունները ոչ առաջինն են անում, ոչ էլ երկրորդը: Արդարեւ եթէ նրանք ապրէին ժողովրդի մէջ, անշուշտ կը սովորէին նրա լեզուն, իսկ դրեք կարգաւ չէին կարող, որ ու ի ն ու կ ա թ ռ ա լ չը գիտեն: Ինչ էլ վերաբերում է նրանց մի բանի կցկտուր տեղեկութիւններին իրանց ժողովրդի մասին, այդ նրանք քաղել են օտար աղբիւրներից, որոնց հաւաստութիւնը շատ անգամ միայն կասկածներ է յարուցանում: Ուրեմն ասել, թէ ուսանողները կամ աւարտած երիտասարդները կարող են և չեն գործում, դա սխալ է: Բարեկիցները պայմանները, հեռացրեք խելքն-գոտները, և այն ժամանակ միայն պահանջէք գործունէութիւն: Ձեռն գործում, որովհետեւ հնարաւորութիւն չունեն, որովհետեւ սովոր չեն:

Իսկ ինչպէս բարեկիցները...այդ հարցին պատասխանելու համար հարկաւոր է քննել այն պայմանները, որոնց մէջ մեծանում է ապագայ ուսանողը, հարկաւոր է ծանօթանալ նրա ըն-

մի 10-ից, այսինքն դատաւարութեան սկզբից ի վեր, նա ոչինչ չէր կերել:

Գրանից յետոյ նա պառկեց և խոր քնեց, բայց չուտով վերկացաւ և այն մի քանի րոպէները, որ դեռ մնում էր նրան ապրելու, գործը դրեց նամակներ գրելու վրա—մէկը Ամերիկա իր եղբորը, միւսը օրիորդ Կուրաանի եղբորը, իսկ երրորդը օրիորդին: Այդ ժամանակ ներս մտաւ նրա ընկերներից մէկը, որ ցանկացել էր տեսնել նրա հետ վերջին անգամ: Առաջին խօսքը, որ ասաց Ռոբէրտը, մօր մասին էր: «Ինչպէս է մօրս առողջութիւնը», հարցրեց նա ընկերից, որ խորին վշտով հաղորդեց նրան, թէ մայրը երկու օր առաջ մեռել էր զարդից: Ինչո՞վ կինը հանգիստ տարել էր մեծ որդու աքսորը և միշտ արխախտ քաջալերում էր Ռոբէրտին, որ գնայ իր ընտրած շաւղով, բայց երբ իմացաւ, որ իր կեանքը պարծանքը կազմող որդին, դեռ անաւեր երեք տարին չը լրացած դատաւարութեան է այդպիսի դարձուցել մահվան,—նրա սիրտը չը դիմացաւ այդ հարուածին: Ռոբէրտը անընկուն կերպով ընդունեց մօր մահվան լուրը և ասաց. «Այդպէս աւելի լաւ է»: Օրիորդ Կուրաանի նամակում, որ դրված է հետաւոր և կանոնաւոր ձեռքով, նա գրում էր. «Նա երբեք չեմ ցանկացել պաշտօններ և պատիւներ անձամբ ինձ համար. ոչ ոքի գովաստ չէր կարող ինձ գրաւել, բայց ես ուզում էի Սաւայի պայծառ դէմքին նայելով գուշակել, որ նրա ամուսնուն յարգում են:

Գիշերվայ ժամի 1-ին նրան տարան կախելու: Նրա հեղուկեան և քաղցրութեան հրապար-

տանկան դա ս տ ի ա ռ ա կ ու լ թ ե ա ն եղանակներին հետ: Այդ կէտի մասին մի այլ անգամ:

Ուսանող

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Օգոստոսի 2-ին

Մեր նախորդ նամակով ցոյց տուինք, որ երկաթուղու գալով Երեւանի նահանգի տնտեսական կեանքի մէջ զգալի փոփոխութիւն կը մըտնի, որովհետեւ բերքերի փոխադրութիւնը առհասարակ կը հեշտանայ: Այժմ ինչո՞ր է ծագում.—ովքեր կը լինեն այդ միջոցների արդիւնաբերութիւնը, հետեւապէս այդ բերքերից շահութիւնը: Առանց երկար մտածելու, կարելի է ասել՝ եկուորները: Նախ՝ Ռուսաստանի մէջ Կովկասը բերքերով հարուստ մի երկիր է համարվում, իսկ Երեւանը Կովկասի աչքն է: Այդ յայտնի է շատ շատերին, և շատ կապալաւորներն աչք ունեն տնկած մեր նահանգի վրա: Փաստը աչքի առաջ է. այժմ բամբակի առևտուրը համարեաւ ամբողջովին անցել է եկուորների ձեռքը, Մոսկվայի և Լոզդայի ֆիրմաները գրաւել են ամենամեծ տեղերն այդ ասպարիզում: Օղեգործութեան մէջ նոյնպէս ուրիշ տեղերից եկող հարուստներն են աղբիւրը: —այլօ՛տը արտահանում են միայն թիֆլիսից Սարաջիկ և չուշեցի խաբարով: Երկրորդ՝ երկաթուղու գալով մեր բերքերը կարտահանվեն, առևտրի մէջ մեծ շրջանառութիւն կը մտնի, մեծ գումարների կարելի կը զգացվի, իսկ մենք գումարատէրքը չունենք: Ահա այս երկու յայտնի պատճառներով թերեւ երկաթուղու հէնց առաջին դնալով թափվին կապիտալիստներ և եթէ ոչ առաջին, յաջորդ տարիները անշուշտ կը գան, և մէկ էլ կը տեսնէք, ցորենի ամբողջ առևտուրը մէկ կրեստի ձեռքն է անցել, գինեգործութիւնը մէկ ուրիշ, ծխախոտինը մի երրորդի, պտուղներիը մի չորրորդի և այսպէս շարունակ: Եւ մի գեղեցիկ օր մենք լուի հանդիսատես կը լինենք, թէ ինչպէս մեր ժողովրդի դառն բրդինքի արդիւնքի առևտուրով պարագաւ են միմիայն եկուորները:

Սակայն կա միջոց այդ բանի դէմն առնելու, և ժողովուրդն այդ միջոցին պիտի դիմի, եթէ նրա համար լծանք են տեղական շահերը: Առաջինը, որ մենք չունենք դրամատէրքը: Սակայն գուրկ լինելով անհատական ոչ ցանկալի կապիտալից, մենք կարող ենք հաւաքական ոյժով գուժաւորներ կազմել և դործի ձեռնարկել, որի արդիւթիւնն աներկայելի է: Յանկալի է, որ այդ գործին լըջօրէն վերաբերվի Երեւանի հասարակութիւնը և այդ մտքով մի քանի ձեռնարկութիւններ անէ:

Ա.—Դօ

ՆԱՄԱԿ ԲԱՎՈՒՅՑ

Օգոստոսի 11-ին

«Մշակի» № 141-ի մէջ տպագրած «Մշակների ընկերակցութիւններ» յօդուածի առիթով կամենում ենք մի քանի խօսք ասել: Այստեղ, Բագում, ինչպէս Կովկասի առևտրական-արդիւնաբերական ամենախոշոր կենտրոնում, բաւական շատ են մշակների ընկերակցութիւններ կամ ամբիւրստները: Երբ արդիւնք բնաւորութիւններով վրա, որ երբ նա շէնքի ֆիլ յետեւի և դարձի ուղեկցութեամբ դուրս ել գալիս բանտից, պահապաններից մէկը մնաւ բանտ անելու աղի արցունք էր թափում: Եւ մէկ, որի ձեռքերը կապած էին, թեքվեց դէպի նա և համբուրեց նրա երեսը: այն ժամանակ այդ պահապանը, որ քսան տարով ընթացում ընտելացել էր բանտային տեսարաններին, ուշադրաւ ընկաւ նրա ոտքերը: Կախաղանի ստորոտում Ռոբէրտ տունից իր բարեկամներից մէկին օրիորդ Կուրաանի կեղծողը դրած նամակը: Բայց այդ բարեկամին կամին կախաղաններից և նամակը երբեք չը հասաւ նրան, ում ուղղված էր: Եւ մէկ իր ձեռքով արձակեց փողպատը և օգնեց դահլիճն պարանի օղակը իր վրը հաղցնելու: Գահլիճը ցոյց տուեց ժողովրդին կտրած գլուխը և յայտարարեց բարձրագոյն: «Ահա պետական յանցարարը Ռոբէրտ Էմմէտը գլուխը:—Լուսթիւնը եղաւ պատասխան այդ խօսքերին:

Հետեւալ օրը կառավարչական «London Chronicle» թերթում գրված էր. «Նա մինչև վերջին վայրկեանը մնաց այնպէս, ինչպէս իրան ցոյց էր տուել դատարանում. անհոգ և ամպարտական էր պահում իրան, և կարծէք ծիծաղում էր այն սարսափելի դրութեան վրա, որի մէջ գտնվում էր: Վարվելու այդ եղանակը ոչինչ չէր նմանում իսկական բրիտանացի անդրորդութեան: Տէրը ապառէ մեզ այդ տեսակ սկզբնական դատարան մարդկանցից: Այնուամենայնիւ մենք երբեք չենք տեսած այսպիսի մեծնող մարդիկ, ինչպէս դա էր մեծնում... Նա կատա-

արտել էր, բայց նրանք շատ անմխիթար կերպարանք ունեն: Այստեղ շատ քիչ են այն ընկերակցութիւնները, որոնք բացառապէս հէնց իրանից, աշխատաւորներից են կազմված և, հետեւապէս, վատաւար հասարակ բաժանում են բոլոր անդամները վրա: Գոյութիւն ունեն, զվարարապէս, կապալաւորներ արտերներ, որոնք կապալով գործեն են վերջնում և ապա դարձեալ կապալով վերջնում մարդկանց այնպիսի բանեցնում: Եթէ նա գործատուից ստանում է օրական իւրաքանչիւր մշակի համար մի րուբլի, մշակին, իսկական աշխատողին, վճարում է հազիւ 70—80 կ., այն էլ շատ դէպքերում ահալին չարաչարների մատնելուց յետոյ, այնպէս որ օրական 100 մշակ բանեցնողը 20—30 ր. է վերջնում մշակների դառը քրտնից, 10 մշակ բանեցնողը—2—3 ր., թէ և 2—3 կոպէկի աշխատանք էլ չէ գործադրել: Եւ ամեն ծոյլ, աշխատել չը կամեցողը, բաւական է, որ մի փոքր դիւրը կամ կապել ունենայ, սկսում է արտել պահել: Պարզ է, որ սա չէ այն արտելը, որը մենք շատ օգտակար և ընդարձակ մտքով ենք հասկանում: Գուցէ մեզ ասեն, թէ չէ որ դրանց համար միջնորդներ են հարկաւոր—աշխատանք գտնելու: Սխալ է. խփում է Ֆօնտանը—մշակներ են հարկաւոր. տիրոջ համար ոչ մի նշանակութիւն չունի, թէ դրանց Կիրակոսն է ուղարկել թէ Մարկոսը, և դրանց կարիք էլ չը կայ: Նոյնն է լինում հրեաների և այլ հազար ու մի հաւաքական ոյժ պահանջող աշխատանքների ժամանակ: Յանկալի է, որ միմիայնութեան հրատարակելի նոր ծրագիրը վերջ դնէր մարդկանց այսպիսի բացարձակ կերպով հարուստանալուն:

Ռ.—Յ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ

Դա արաւագեալ, օգոստոսի 1-ին

Համարութիւնը պարզեւր. համար, ինչորեմ տեղ տաք այս երկուորին «Մշակի» № 132-ի մէջ տպված էր այստեղից հաղորդած մի լուր, որ իբր թէ, ես կանխիկ ծանապարհանալու ըստացած լինելով, մերժել եմ Գորգեան ձեռնարանի ուսանողին այցելել, որը հրաւիրացել էր Ս. Խաչ ուսումնասիրելու, և իբր թէ ես ինձ հրաւիրող վարդապետին առաջարկել եմ դիմել ձեռնարանի բժշկին: Դա ճիշդ չէ: Իրողութիւնը հետեւեալն է: Վարդապետից նամակ ստանալուց յետոյ՝ ես ձի եմ նստել և գնացել Ս. Խաչ վանքը յիշեալ հրաւիրին այցելելու և ծանապարհանալու ստացել եմ վարդապետից միայն վանքից տուն վերադառնալու ժամանակ: Այս բոլորին վկայ են ոչ թէ միայն հասարակ մահախաղաղները, այլ և երկու յարգելի հոգեւորականներ՝ մէկը Ս. Խաչ վանքի վանահայրը, իսկ միւսը ուսանողներին առաջնորդող և իր հրահր սանին բժշկելու համար ինձ հրաւիրող Գորգեան վարդապետը, որը վկայ է և այն բանին, որ ես նրան մի խօսք անգամ չեմ ասել ձեռնարանի բժշկին դիմելու մասին:

Բժիշկ Զ. Զաքարեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, օգոստոսի 13-ին

Այժմ, երբ գաղթականները քիչ-քիչ հեռանում են Թիֆլիսում մնացել են մօտաւորապէս

երեսը անհատ էր և իրան ուղեկցող քահանային առաջ. «Ենդրահալ եմ այն երեւութեան համար, որ դուք յանձն եք առնում, բայց ձեր աշխատանքը դուր է. իմ հայեացքը այդ բանի մասին արդէն վաղուց հաստատ որոշվել է, իսկ ներկայ վայրկեանը այնպիսի վայրկեան չէ, որ ես կարողանայի այդ հայեացքը փոխել:—Այդպէս էր խօսում պաշտօնական մամուլը, իսկ ճիշդված երեւութեան լուսթիւն էր պահպանում իր քսաներեք տարեկան սիրելի հերոսի կախաղանի առաջ և, հաւատարմի մնալով նրա կտաւին, անուսպանալի թողեց նրա դերեւանդը:

Բայց երբ լոյս տեսան Սուրի Իրլանդական մեղի գեղերի կերպը, յանկարծ բոլորը լսեցին, թէ ինչպէս ամբողջ ազգի տառապանքն ու յուսահատութիւնը մերթ բարձրանում են այդ երգերում, մերթ իջնում ուժգնագոյն, մերթ մերթ մօտեց արձակում և մեղսում ծովի ալիքները նրման և քնակալ տարրի անդամարկելի ոյժով: Իրլանդիայում չը կար այն ժամանակ և մինչև այժմ էլ չը կայ ոչ մի գիւղացի, որին ծանօթ չը լինի «When he who adores thee» (Երբ նա, որ պաշտում է քեզ) երգը: Ամերիկայում մինչև օրս էլ դեռ բոլոր դպրոցներում կարգում են Էմմէտի վերջին ձառը: Այդ—Անգլիայի դէմ ուղղված յեղափոխութեան աւետարանն է: Զարմանալի է սակայն, որ Ռոբէրտ Էմմէտ իր հայրնախնի հերոսական սիրազորութիւններով, որքան իր որդաւոր սիրային պատմութեամբ: Նրա հարմարացուն Իրլանդիայում համարվում էր Եր-

13 տուն գաղթական բաղկացած 54 հոգուց, որոնցից 20 որդ երեխաներ են: Այդ խեղճները առժամանակ պարտաւարկւած են Ներսիսեան դպրոցին պատկանող շինութեան մէջ, որը հոգաբարձութիւնը ձրի յատկացրել է գաղթականներին: Այդ խեղճ որդերի դրութիւնը այնքան ցաւալի է, որ հարկաւոր է դարձնել նրանց վրա բարեկարգելու ուղարկութիւնը: Ստանալով Սօլթակի ձրի ճաշարանից ճաշ ամենափոքր բանակութեամբ (մարդու վրա 1/2 ֆունտ հաց և մի կտոր միս), դրանք չեն կարողանում յաղեցնել իրանց բաղքը՝ առանց կողմնակի օգնութեան: Պօլցիան թոյլ չէ տալիս մուրացկաշուկիւն անել, ուստի անհրաժեշտ է, որ կողմնակի մարդիկ այդ տառապանքներին օգնեն թէ փողով, թէ չորով և թէ ուտելիքներով: Ծառերը դրանցից գործ են խնդրում, ինչպէս օրինակ՝ լուացք անել, տան մէջ ծառայել, կար աւել, բայց գործ տուող չը կայ, գուցէ այն պատճառով, որ շատերը դրանց վիճակի մասին տեղեկութիւն չունեն: Ով կամենում է օգնութիւն անել, կարող է անձամբ տեսնել դրանց վիճակը, մանաւանդ որ նրանց բնակարանը քաղաքի կենտրոնումն է: Հասցէն՝ Армянский базаръ, Первый Гаухой переулокъ, справа, выше Каточескаго переулка, № 11.

Ալեքսանդր Շահինեանց

ՆԵՐՏԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» յաջորդ՝ 147-րորդ համարը ու Աստուածածնի տօնի և Մեհեղեցի պատճառով լոյս կը տեսնի ոչ թէ երեքշաբթի օրը, այլ չորեքշաբթի, օգոստոսի 19-ին:

Կ. Պօլիի հայոց լրագրների մէջ կարդում ենք. «Կիսովական ժողովը իր անցեալ նիստին մէջ Վեհափառ Կաթողիկոսին դրուելիք գիր մը պատրաստելով՝ որոշած էր երէկի նիստին մէջ վերջնական ընթերցումը կատարել և որդեկ էջմիածին: Ժողովը այդ գրով ամուսնալուծական մի քանի խնդիրներու մասին Ն. Օմբիւսեան ուղարկած տեղեկութիւնները հաղորդել էր, խոսնարհաբար դարձան մը կը խնդրէ այս կարգի դիմումներու վերջ մը տրու համար: Ժողովը իր երէկի նիստին մէջ այդ գրութեան վերջնական ընթերցումը կատարեց. բոլոր անդամները զատ զատ ստորագրեցին և որոշվեցաւ դրկել էջմիածին:

Վաղը, կիրակի, օգոստոսի 16-ին, Թիֆլիսում սպասվում է Կովկասեան կառավարչապետի օգնական գեներալ-լէյտենանտ Փրեյզէ:

Ռուսաց սինօդի ուսումնաբանական խորհրդի արտակարգ նիստում, ինչպէս հաղորդում է «Правительственный Вѣстникъ» լրագիրը, սինօդի օրէր-պրօկուրոր Պրեյզօսուցեղ մի ձառ առաց, որի համառօտութիւնը հետեւեալն է. «Պէտք է սովորեցնել կրթելով և սովորեցնելով կրթից: Ուսուցումը չէ կարելի բաժանել կրթութիւնից: Ուսուցանել—նշանակում է ամրացնել երեխաների սրտում կրօնական-բարոյական սովորոյթներ և ընտանեկան բարի բարքերը: Մեծ նպատակին չէ կարելի հասնել առանց աշխատանքի և ջանքերի: Արտաքին թշնամիները չեն սարսափելի և կեղեցական դպրոցի համար, աւելի ուսուսովի-

բութ այրին և անբարբառ երկրպագութեան առարկայ էր դարձել: Սակայն այդ օրիորդի դժբախտութիւնը աւելի սաստկանում էր նրանից, որ նա ապրում էր Անգլիային համակողմ մարդկանց շրջանում, որոնք թէպէտ կարեկցում էին Ռոբէրտ Էմմէտին, բայց այն կարծիքին էին, թէ կառավարութիւնը ուրիշ կերպ չէր կարող վարվել նրա հետ: Ծովակալ Նեպոլը, որ տեսել էր օրիորդ Կուրաանին խաղալու, ասում էր, թէ «նա նմանում էր շարժուն արձանի»: Այդ տեսակցութիւնից մի քանի տարի անցած նա մեռաւ Սիցիլիայում, հեռու իր պատանի հերոսի գերեզմանից: Ուսանողու իրական Նեպոլը գրել է նրան մի գեղեցիկ պատմութեամբ, որ կոչվում է «Փշրված սիրտ»: Բայց նրա ամենալաւ յուշարձանը այն երգն է, որ սկսվում է «She is far from the land where her young hero sleeps» (Նա հեռու է այն երկրից, ուր հանդուս է նրա պատանի հերոսը):

Սակայն Իրլանդական մեղի գեղերի մէջ մի անձնատարութեան դժբախտութիւնը խորհրդանշան է ամբողջ ազգի թշուառութեան և մարմնացումն է ընդհանուր վշտի: Այդտեղ պատահում են երգեր, որոնց մէջ ըստ երեւոյթին Իրլանդիայի բոլոր որդիներն ու աղվիկները ողբում են տխուր ելը ֆրանսիական մեծ յեղափոխութեան և այն յոյսերի, որ իրլանդացի դուռն էին հասարակագետութեան հաստատութեան և յաղթանակի վրա: Այդպէս է, օրինակ, «Tis gone and for ever the light we saw breaking», որի մէջ յուսահատ վիշտ է արտայայտվում այն առիթով, որ ամբողջ մարդկութեան

բազմաթիվ գործեր մի պետություն (Բուլղարիա) և ծայրագույն Արևելքում մի ուրիշ պետություն (Նապոլիոն) նրա տրամադրության տակ կը գտնվեն իրանց զորքերը, որոնք բրիտանական և հնդկական զորքերի հետ կարող են գրաւել մի կողմից Եւրոպայում, միւս կողմից Արևմտաստանում, նաւատորմի հովանաւորութեան տակ և Փոքր-Ասիայում կարեն յենակետեր գործելու համար, մինչդեռ ցամաքային զորքերը, որոնք չեն կարող Անգլիայում ափ լինել, շատ շուտով կընդհարվեն միմեանց հետ»:

ՆԱԽԱԿ ՊԱՐԱԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ռաշտ, օգոստոսի 5-ին

Վերջին տարիներում մեր քաղաքը բաւական առաջընթաց է: Սկսած այն օրից, երբ ձեռնարկվեց Էնդէլ-Վազուրեան խնուրու շինութիւնը, եկան և գալիս են խմբերով վաճառականներ, գործաւորներ, արուեստագետներ և այլն: Թէև դրանցից շատ քչերը երկար ժամանակ մը նային մեր քաղաքում, բայց և այնպէս նրանք իրանց ազդեցութիւնն ունեցան: Մի կողմից խմբերով գալիս էին և միւս կողմից հեռանում, ուսման կլիմային չը յարմարվելով, ուսման երկրին և տեղական ժողովրդի հետ չը կարողանալով վարվել և ուսման անձամբ լինելով տեղական լեզուին: Այսպէս թէ այնպէս այդ հոտանքը կենդանութիւն տուեց մեր մեռած պարսկական քաղաքին. բացվեցին մի քանի օրինաւոր մագաղիններ, փոխարէն պարսկական խնուր, մութ և անկանոն հուշարարներ: Խնուրու ճանապարհի շինութիւնը առաջ գնալով վարչութեան գրասենեակը տեղափոխվեց քաղաքից հեռու, աւելի քան 100 վերտու խարդիլիք առկա գիւղը, ուր ընկերութիւնն անգլիկ տներ է վարձել: Ծառայողներին մի մասը հեռացել է քաղաքից, քաղաքում մնացել է առ ժամանակ պահուող և պահեստի գրասենեակը: Նորեկներին թուում են նա և մի քանի եւրոպայի և յոյն շքանշանաւոր ֆիլիսոփաների ներկայ աշուղիներ, որոնք ձեռնարկել են շքանշան կոչին շքանշանու և խնդրելու համար մեծ շինութիւններ: Դրանց գործը առաւելում տեսնում է վեց ամիս, մինչև կոչին ժողովրդի և շքանշանը, որից յետոյ հեռանում են Եւրոպայ իրանց ապրանքները ծախելու կամ դէպի իրանց հայրենիք՝ դարձան շուրջ գալու սերունդ աւելի մեծ պաշարով: Այս վերջինները աւելի շատ օգուտներ են հասցրում տեղական ժողովրդին՝ մի կողմից շքանապատիւները տարածելով և միւս կողմից լաւ ուսման ներմուծելով երկրի մէջ: Բնակչութեան այս բոլոր հանգամանքները պատճառ են դառնում երկրի նորոգումը: Դրա հետ միասին կենսական մեղքերն են լինում իրենց հետ: հետեւաբար հազիւ դառնի Պարսկաստանի մէջ մի քաղաք, որ եւթականայ լինի այնպիսի խնուրութեան, ինչպէս Ռաշտն է: Ամեն բան առատ, ամեն բան շատ, բայց թանկ: Ունեւորների համար այդ թանկութիւնը զգալի չէ, բայց մի հատարակ գործաւորի, աղքատ մարդու համար՝ որը մի քանի տարի առաջ մի ամբողջ ընտանիք կառավարում էր ամսական 15 դրամ ուժեղիով, այժմ չը նայելով որ դրա քառապատիկն է ստանում, վարձեալ դուռը և ծանր է լինում նրան կեանքը:

Մեծ յոյսեր ունէր ժողովուրդը ներկայ հասանազատելու վրա, որը թէև մի քանի կահուններ հրապարակեց նոր եկած ժամանակ, ինչուսկան միջոցներին արժէքները որոշեց, կահուններից չեղովորներին սպառնալովներ կարգաց, մինչև իսկ մի քանի օր ահա ծառայող գամել տուեց, բայց այդ բոլորը, կարծ ժամանակ միայն տեսնել և այժմ կարծես մեր քաղաքը բոլորովին անտէրութեան է մատուցած. ով ինչքան ուզում է և ինչքան կարող է մի չնչին առարկայի համար՝ առնում է: Սև փողը միանգամայն իր նշանակութիւնը կորցրեց ժողովրդի աչքում: չնորհիւ այն հանգամանքի, որ իւրաքանչիւր շարքով մինչև իսկ իւրաքանչիւր օր նորանոր փոփոխութեան է ենթարկվում, ինչպէս մի ապրանք: Մեր տեղաւորները եղանք, թէ ինչպէս մէկ օրվայ մէջ սև փողը մի քանի անգամ արժէքը փոխեց: Առաւօտեան գնում էր շուկայ մէկ դրամ սպիտակ տալիս էր մանրացնելու և ստանում էր 40 շախի սև փող (իսկական արժէքը 20 շախի է), կէս օրին յանկարծ հասանազատելու մի նոր կարգադրութիւն, մի զգուշ և անա մի դրամի փոխարէն դուր ստանում էր 3) շախի: հենց մի և նոյն օրը երկուցեան սեղանաւորներից մէկը ձեռք առաւարկում է մի դրամի փոխարէն 32 շախի, միւսը 35 շախի և այլն և այլն: Թէ և քաղաքացիներն ստանիկ հրամանն է, որ ոչ ոք 40 շախից աւելի կամ պակաս չը փոխի,

բայց կամայականութեամբ շարունակում է և սպիտակ փողը մանրացնելու ժամանակ իւրաքանչիւր մէկ դրամին մի կամ երկու շախի պահանջում են. սև փողը նշանակութիւնն ընդհանրով՝ առնուողը լինում է սպիտակ փողով: Թանկութեան նպատակը գլխաւոր հանգամանքներից մէկն էլ հենց այդ է:

Այս տարի շքանշանի բերքը սպասածից լաւ եղաւ և այդ գործով պարագայները բաւական օգուտներ ձեռք բերեցին:

Էնդէլ-Վազուրեան խնուրու շինութիւնը շարունակվում է և հաւանական է կէս ճանապարհը շուտով վերջանայ, բայց կամարջները, որին շուտով ձեռնամուկ կը լինեն: Շինվում են 2 հասարակական քաղաքից 2-ական վերտու հեռաւորութեան վրա և մինչև նոյեմբեր պատրաստ կը լինեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խոնքով Կուրլիում կատարված համարվանդական տնտեսագիտական մասին՝ Վոլֆ Տոնին արձան կանգնեցնելու առիթով, «Daily News» լրագիրը ասում է. «Այն արտակարգ տեսարանը, որ տեղի ունեցաւ Կուրլիում, մի ցույց էր ամբողջ իրադրական ցեղի կողմից: Իրանդէպից եկին եկել. պակաս չէր և ֆրանսիացի, ամերիկացի, չադանդիցի ու անգլիացի համակրողներ լինել: Իր ծաւալով և նշանակութեամբ նրան կարելի է համեմատել այն ամենամեծ միտինգի հետ, որ երբ և ից տեղի է ունեցել իրանդական պատմութեան մէջ»: Համակրողներն յայտնելով Տոնին, լրագիրը յանդիմանում է սակայն իրանդական ազգին, որ նա մերժեց Տոնի դեպքին տալ Կաղստունի համար արձան կառուցանելու, այն մարդու, որ նոյնպէս աշխատել է իրանդիացի համար:

Լոնդոնի լրագիրները հաղորդում են, որ ռուսաց և անգլիական կառավարութիւնները միջ մտքերի փոխանակութիւն են կատարվում ներկայումս Չինաստանի վերաբերմամբ:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԱՄԵՐԻԿԱՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՄԱՐԻՒԻ, 14 օգոստոսի: Գեներալ Բրոն, Բիւլգարիայի նախնադատը, հաղորդում է ապստամբների հետ տեսնելու արձանագործութիւնը: Վերջիններից 500 հոգի սպանված և վիրաւորված են: Սպանիացիների կորուստը չնչին է: Բրոն տեղացիներից կազմակերպել է վեց բաւաւիտ, որոնք նշանակված են թոյլ չը ապրու, որ ապստամբները ներս խուսեն: կազմակերպված է նոյնպէս մի փոքրիկ նաւատորմ:

ՄԱՆԻԼԱ, 14 օգոստոսի: Ապստամբների առաջնորդները վճռականապէս յայտարարում են, որ մտադիր են գործել ամերիկացիների հետ միասին և անցագրով վայր կը դնեն ղեկը, եթէ կը ստանան երաշխաւորութիւն, որ Ֆիլիպինեան կղզիները կը դառնան ամերիկական կամ բրիտանական կողմի կամ թէ կը մտնեն այդ պետութիւններից մէկի հովանաւորութեան տակ: Հակառակ ղեկորման նրանք հրաժարվում են վերադառնալ լինել և կը վերադառնան ապստամբութիւնը մի ամբողջ ընթացքում, եթէ ամերիկացիները հեռանան:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 14 օգոստոսի: Թաղաւոր Վայորը Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց՝ հիմնել երկու նոր կաղեխեան կորպուսներ, մէկը Վարչապետ, միւսը Օգնական:

ՊԱՐԻՑ, 14 օգոստոսի: Էստէրնապի այսօր ներկայացաւ զինուորական քննիչ գաւառաւորին, որ նիստեր ունի Շատոօ դորանդում:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐ ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԻԿԵԱՍ ԱՐԲՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԳՐԻՈՎԿԱՍԵՆ ԵՐԿԱՌՈՒԴԻ

Մ ա ղ ա տ ա ղ Ն 1 զնաքը զուրս է գալիս ԲԱՒՈՒՅ զէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 5 րոպէին: Թ Ե Ֆ Լ Ե Ն հասնում առաւօտեան 8 ժամ 26 րոպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻ զէպի ԲԱՒՈՒՍ՝ առաւօտեան 9 ժամ և 10 րոպէին: Բ ա լ յ ու լ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 47 րոպէին:

Մ ա ղ ա տ ա ղ Ն 3 զնաքը զուրս է գալիս ԲԱՒՈՒՅ զէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ ցերեկվայ 12 ժամ 20 րոպէին: Թ Ե Ֆ Լ Ե Ն հասնում երեկոյեան 6 ժամ և 33 րոպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻ զէպի ԲԱՒՈՒՍ՝ երեկոյեան 7 ժամ 48 րոպէին: Բ ա լ յ ու լ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րոպէին:

Մ ա ղ ա տ ա ղ Ն 2 զնաքը զուրս է գալիս ԲԱՒՈՒՍԻ զէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 20 րոպէին: Թ Ե Ֆ Լ Ե Ն հասնում երեկոյեան 8 ժամ 22 րոպէին:

Բազէին: ԹԻՖԼԻՍԻ զէպի ԲԱՒՈՒՍ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 5 րոպէին: Բ ա ղ ա տ ա ղ է հասնում ցերեկվայ 12 ժամ 59 րոպէին:

Մարտաւոր Ն 4 զնաքը զուրս է գալիս ԲԱՒՈՒՍ ՄԻՑ զէպի ԹԻՖԼԻՍ երեկոյեան 8 ժամ 35 րոպէին: Թ Ե Ֆ Լ Ե Ն հասնում առաւօտեան 9 ժամ 7 րոպէին: ԹԻՖԼԻՍԻ զէպի ԲԱՒՈՒՍ է դուրս գալիս առաւօտեան 10 ժամ 57 րոպէին: Բ ա ղ ա տ ա ղ է հասնում առաւօտեան 5 ժամ 45 րոպէին:

ԵՐԿՈՒ ամսով գնալով Կարս, ինչ զինչ հոկտեմբերին խնդրում եմ՝ մինչև հոկտեմբերի 1-ը, նամակներն ուղղել այդ քաղաքը:
2—2 Տիգրան Յովհաննիսեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

Երանում է, որ նրա ատենանով, օգոստոսի 28-ին, ցերեկվայ 12 ժամին, նշանակված է ԱՃՈՒՐԿ, կապալով տալու զանազան միջոցների մատակարարելը, այն է՝ ԳԱՐԻ 95,000 պուլ, ԽՈՏ 65,000 պուլ և ԴԱՐՄԱՆ 40,000 պուլ: Պայմանաւորվել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը Ուպրավայի Նիսարարական մասում, բոլոր լի օրերը, 9—1 ժամը:

ОТКРЫТИЕ ТИФЛИССКОЙ СЕССИИ

С Ъ Ѕ Д А П Ч Е Л О В О Д О В Ѕ

на Кавказѣ, назначено 15-го Августа въ 12½ часовъ дня въ главномъ зданіи Кавказской Шелководственной Станціи, куда къ означенному часу приглашаются члены съѣзда и всѣ интересующіеся пчеловодствомъ.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

На заканчивающееся печатаніемъ

2-ое вновь обработанное и дополненное издание
ЛИТЕРАТУРНО-НАУЧНАГО СБОРНИКА

„БРАТСКАЯ ПОМОЩЬ ПОСТРАДАВШИМЪ ВЪ ТУРЦІИ АРМЯНАМЪ“.

Въ настоящее удешевленное издание, содержащее болѣе 140 статей разнообразнаго содержанія въ прозѣ и въ стихахъ, вошло болѣе 40 новыхъ, знакомящихъ съ одной стороны съ ужасающими бѣдствіями турецкихъ армянъ, а съ другой—съ бытовыми и культурными условіями жизни армянъ въ прошломъ и въ настоящемъ. Въ книгѣ приложены двѣ отдѣльныя большія группы (болѣе 100 человекъ) армянъ-переселенцевъ, снятыя съ натуры, а также болѣе 150 рисунковъ (40 новыхъ), въ томъ числѣ многіе въ цвѣтныхъ краскахъ и два: „Рѣзня армянъ въ Трѣбизондѣ 1895 г.“ И. К. Айвазовскаго и „Весенняя буря“ Магдесіана, въ три тона.

Цѣна 3 р. на обыкновенной бумагѣ и 5 р. на веленовой

Стоимость пересылки наложеннымъ платежомъ. Число веленовыхъ экземпляровъ ограничено, и подписчики будутъ удовлетворены по времени поступления подписки. Высласяющимъ задатокъ 1 руб. книга будетъ выслана съ переводомъ стоимости наложеннымъ платежомъ.

Подписка принимается: Въ Москвѣ: въ конторѣ „Русскихъ Вѣдомостей“, въ книжныхъ магазинахъ Карбасникова (на Моховой), „Трудъ“ (на Тверской), „Новаго Времени“ (Неглинный проездъ) и Вольфа (Кузнецкій мостъ); въ Тифлисѣ: въ Центральной книжной торговлѣ, на Головинскомъ проспектѣ.

NB. Лица, не окончившія счетовъ по 1-му изданію „Братской помощи“, благоволятъ поспѣшить окончаніемъ таковыхъ.

Покорѣйшая просьба къ изданіямъ, сочувствующимъ цѣли настоящаго сборника, перепечатать объявленіе.

(З. 2.)

Завѣд. ред. Ір. Джаншиевъ.
1—5

Ֆիլանսների միևիտրի քոչուրքեաւր

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Բա Կ, Բրաշեւսկայ, Դոմ Եր-Օւանեսու).

Կուրսերի նպատակն է տալ ունիւրդներին մասնագիտական-աւուրական. կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են առաւել տաւանք: Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Աւուրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համարիչ լրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ արդիւնաբերական-գործարանական, աւուրական և բանկային. 3) Աւուրական թղթակցութիւն. 4) Աւուրական անտեսագիտութիւն 5) Աւուրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղադրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի):

ՊԱՐԱՊԱՌՆԻՔՆԵՐԸ ՍԿՍՈՒՄ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20-ից:

Ընդունելութիւնը՝ սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր՝ կուրսերում և ելք. Ծովանեան և ընկ. ԲԱՒՈՒՍԻ բաժանմունքում: Օտարաբաղադրացի ունիւրդներին յարմարութեան համար կուրսերում ընդունվում են գիշերօթիկներ: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (ՍՏԱՅԵ) և մանրամասն ծրագիրը—առ վճարում են և ուղարկվում են ձրիւրս: Օտարաբաղադրացիները դիմում են կուրսերի հիմնադրին՝ ԲԱՐՅ, Ա. Ի. Եր-Կասարօւ, (Զ. 2.)

13—25

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. RAQUET ET C-ie

ՖԻԼԵՄԻՍԿԱՆ ՆԱԽԱԳԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱՍԿԻ ԵՐ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւաւնացութիւն ՄԱՐՍԵՅԼԻՑ ԲԱՒՈՒՍ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթից:

Եւ հակառակը՝ Բաթլոմից Մարսէ, մանկով Տրապիզոն, Սաւսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթլոմից՝ չորեքշաբթի, 19/31 օգոստոսի ԱՆԱՏՈԼԻ չորեքշաբթի, նաւապետ ԲԻՄԵԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթլոմից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով: Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար լիով բարեհաճան դիմել ընկերութեան գործակաւորներին:

ԲԱՒՈՒՍԻՍՏ—պ. Վիկտոր դ'Արնոն, Նաբէրէժուպ: ԹԻՖԼԻՍԻՍՏ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդաւ: Նեանիւն, Սիւնի: Բոլ. Նախկին Արծրունու քաղաքաւոր: ԲԱՒՈՒՍ—պ. Ս. Դիլարեանիւն, Վոյեւեա-կինայա հրապարակ: ՆՕՎՈՐՈՍԻՑԿԱ—պ. Միլիոր Հերցերդերին: (Զ. 2.) 4—20